

Τά παγκόσμια προβλήματα στο Σχολείο

Τοῦ Εὐάγγελου Μαμά,
Φιλολόγου

Στήν ἐποχή μας ἐπικρατεῖ ἡ τάση γιά μιὰ παγκόσμια συνεργασία καί κοινή ἀντιμετώπιση τῶν παγκόσμιων προβλημάτων. Εἶναι πιά ξεπερασμένη ἡ νοοτροπία τοῦ κλειστοῦ χώρου γιά τό κράτος ἢ τό ἔθνος καί ἡ λύση τῶν ποικίλων προβλημάτων μέσα στά πλαίσια τοῦ ἑνός κράτους. Ἀντίθετα ὅλοι αἰσθάνονται καί πιστεύουν ὅτι τά προβλήματα εἶναι κοινά μεταξύ τῶν κρατῶν καί μόνο μέ τή στενή συνεργασία καί τήν ἀνταλλαγή ἀπόψεων ὑπάρχει ἐλπίδα νά βρεθεῖ μιὰ λύση, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν ὑπαρξή τόσων διεθνῶν ὀργανισμῶν καί ἰδιαίτερα τοῦ Ο.Η.Ε.

Παράλληλα μ' αὐτή τή διαπίστωση πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι τό σημερινό σχολεῖο, πού ὑποτίθεται ὅτι προετοιμάζει τοὺς αὐριανούς πολίτες, πού θ' ἀγωνιστοῦν νά λύσουν τά τοπικά ἢ τά εὐρύτερα προβλήματα, εἶναι ἀνάγκη νά παρακολουθεῖ τί γίνεται στήν ἀνθρωπότητα καί νά βοηθήσει μέ κάθε παιδαγωγικό καί πρακτικό τρόπο νά μνηθοῦν οἱ μαθητές του στά προβλήματα αὐτά. Τό σχολεῖο δέν μπορεῖ νά ἀγνοήσει τί γίνεται γύρω του καί νά μείνει ἱκανοποιημένο μόνο μέ τήν παροχή γνώσεων ἐπιστημονικῆς ὑφῆς, ἀλλά πρέπει νά συντελέσει στή δημιουργία ἠθους καί συγχρόνως νά ἐπιτύχει τήν κοινωνική προσαρμογή μέσα στά πλαίσια τοῦ κράτους.

Σύμφωνα μέ αὐτές τίς δύο διαπιστώσεις, τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης πῆρε τήν πρωτοβουλία καί διοργάνωσε ἕνα εἰδικό συνέδριο! ἐκπαιδευτικῶν στή Νορβηγία, γιά νά συζητηθεῖ ἡ πρόταση ὅτι τό σχολεῖο ὀφείλει νά ἀσχοληθεῖ μέ τά καυτά προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Ἀπό τοῦτο τό συνέδριο θά παρουσιάσω ἐδῶ μερικές πληροφορίες καί προτάσεις καί θά τίς συσχετίσω μέ τό ἑλληνικό σχολεῖο.

Προτοῦ προχωρήσω, ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ πρωτοβουλία αὐτή τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὑπῆρξε μιὰ πειραματική καί διερευνητική ἐνέργεια μέ σκοπό τή μελλοντική εἰσαγωγή τοῦ μαθήματος «Παγκόσμια Προβλήματα» στά σχολικά προγράμματα τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου, (στό CURRICULUM), ὅπως συμβαίνει τώρα μέ τίς πολιτιστικές ἐκδηλώσεις στό Γυμνάσιο.

Τά βασικά θέματα πού συζητήθηκαν στό συνέδριο ἦταν τά ἐξῆς: 1) Ποιά ἡ ἀνάγκη νά εἰσαχθοῦν στή σχολική τάξη τά μεγάλα διεθνή ζητήματα. 2) Ποιά εἶναι τά ζητήματα αὐτά καί 3) Ποιές παιδαγωγικές μεθόδους πρέπει νά χρησιμοποιήσουμε κατά τήν παρουσίασή τους μέσα στό σχολεῖο.

Στή διάρκεια τῆς συζητήσεως ἀκούστηκαν πολλές ἀπόψεις ἀπό διαφόρους ἐκπαιδευτικούς Μ.Ε. καί ὑποστηρίχτηκε ὅτι ἡ φιλοσοφία τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου μαθήματος «Παγκόσμια προβλήματα καί σχολική τάξη», εἶναι νά προετοιμαστοῦν οἱ μαθητές γιά νά ζήσουν σ' ἕνα κόσμο πού διαρκῶς διεθνοποιεῖται, ἔτσι πού τά προβλήματα μιᾶς μακρινῆς χώρας γίνονται

οίκεϊα καί ἐπιδροῦν κατά ἓνα τρόπο στή χώρα τοῦ καθενός. Ἄκομη, ἀπό τή σωστή γνώση τῶν προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν τή μιὰ ἢ τήν ἄλλη ἀνθρώπινη κοινότητα, ὀδηγοῦμαστε στήν κατανόηση τοῦ κόσμου μας καί ἴσως ἔτσι προχωρήσουμε στήν εἰρηνική συνεργασία τῶν διαφόρων λαῶν, ἀφοῦ μπροστά στή ζωὴ ὅλοι μοιράζονται τά ἴδια προβλήματα. Τό ἐνδιαφέρον καί ἡ γνωριμία μέ τό διπλανό μας ὅπωςδήποτε βοηθεῖ στή σωστή συνεργασία, στή φιλία καί στήν ἀπαλλαγὴ ἀπό προκαταλήψεις καί διαφορές παλιές ἢ καινούριες.

Τά παγκόσμια προβλήματα πού θεωρήθηκαν ἄξια μελέτης καί εἰσαγωγῆς στή σχολική τάξη ἦταν: ἡ παγκόσμια εἰρήνη, τό ἐνεργειακό, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν πλουσίων καί τῶν φτωχῶν χωρῶν (ἀνεπτυγμένων καί ὑπανάπτυκτων), οἱ φυλετικές διακρίσεις καί τά προβλήματα τῶν προσφύγων καί μεταναστῶν.

Εἰδικοί ἐπιστήμονες καί γενικά μελετητές τῶν θεμάτων αὐτῶν μίλησαν καί ἀνέλυσαν τίς πλευρές κάθε θέματος. Γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης τόνισαν ὅτι μιὰ διευθέτηση, ἐκτός τῆς πολιτικῆς καί οικονομικῆς πλευρᾶς, εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἑνός ἔθνους πρὸς τό ἄλλο καί συγχρόνως ἡ ἀλληλοκατανόηση τῶν λαῶν. Γιά τό ἐνεργειακό διευκρινίστηκε ὅτι μπορεῖ νά βρεθεῖ ἓνας τρόπος συνεργασίας μεταξύ τῶν παραγωγῶν καί καταναλωτριῶν χωρῶν μέ βάση τήν ἀμοιβαία βοήθεια, καί τήν κατανόηση ὅτι μιὰ πλευρά ἔχει ὑποχρέωση στήν προσφορά τοῦ μαύρου χρυσοῦ καί ἡ ἄλλη στήν παραγωγή βιομηχανικῶν προϊόντων, ὥστε νά πάψει γενικά ἡ μιὰ πλευρά νά ἐκμεταλλεύεται τήν ἄλλη.

Σχετικά μέ τά ἄλλα θέματα προτάθηκε ὅτι τά ἀνθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται παντοῦ καί ὀφείλουν οἱ διάφοροι διεθνεῖς ὀργανισμοί νά ἐντείνουν τίς προσπάθειές τους γιά νά διαφωτίσουν τόν κόσμο καί νά ἀσκήσουν πίεση στά κράτη, ὥστε αὐτά νά σεβαστοῦν τίς διεθνεῖς διακηρύξεις γιά τό σεβασμό τοῦ ἀνθρώπου καί τήν προστασία εἰδικότερα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Γύρω ἀπό τό ζήτημα τῶν πλουσίων καί φτωχῶν χωρῶν, προτάθηκε ἡ λύση ὅτι ὀφείλουν οἱ βιομηχανικές χῶρες νά βροῦν μιὰ ἰσορροπία στίς σχέσεις τους μέ τίς φτωχές χῶρες, πού ὅμως εἶναι πλούσιες σέ πρῶτες ὕλες. Γιατί τό καθεστῶς τῆς ἀδικίας πού ἐπικρατεῖ σήμερα ὀδηγεῖ στήν ταλαιπωρία τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου κόσμου, (μαστιζονται ἀπό πείνα, ἀρρώστειες, ἔλλειψη πόσιμου νεροῦ κλπ.).

Στή συνέχεια ἔγινε λόγος γιά τό ρατσιστικό θέμα, πού στήν πράξη τό ἀντιμετωπίζουν πολλοί ἐκπαιδευτικοί, οἱ ὁποῖοι στά σχολεῖα τους ἔχουν μαθητές ἀπό τίς πρώην ἀποικίες τῶν χωρῶν τους. Οἱ πρῶτοι συνήθως βρίσκονται μπροστά στήν προκατάληψη τῆς κοινωνίας ὅτι οἱ μαῦροι εἶναι κατώτεροι πνευματικά, μέ ἀποτέλεσμα οἱ δάσκαλοι νά ἀντιμετωπίζουν δυσκολίες στό ἐκπαιδευτικό ἔργο τους. Τέλος, γιά τά προβλήματα τῶν μεταναστῶν καί προσφύγων παρατηρήθηκε ὅτι τό βασικό πρόβλημά τους εἶναι ὄχι τόσο τό οικονομικό, ὅσο τό ἐκπαιδευτικό ἀπό τήν πλευρά τῆς ἐθνικῆς τους ταυτότητας. Οἱ μετανάστες δηλαδή ἀντιμετωπίζουν θέματα ἐκπαιδύσεως, γλώσσας, ὅπως οἱ ἐργαζόμενοι στίς βιομηχανικές χῶρες

της Δύσεως, π.χ. οί Έλληνες εργάτες στη Δ. Γερμανία. Αυτοί όλοι κινδυνεύουν νά άφομοιωθοϋν από τό άνώτερο πολιτισμικό περιβάλλον τών νέων χωρών και «άνεπαισθήτως» νά χάσουν τή γλώσσα τους, τήν έθνική τους ιδιαιτερότητα και τό σύνδεσμο μέ τήν πατρική γή. Για τοϋτο έπιτακτική άνακύπτει ή ύποχρέωση τών χωρών πού τούς φιλοξενούν νά τούς δίνουν όλες τίς δυνατότητες, για νά διατηρήσουν οί μειονότητες αυτές τά έθνικά τους χαρακτηριστικά (μέ ιδιαίτερα σχολεία, τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές, θρησκευτικές εκδηλώσεις κ.ά.).

Γύρω από τό θέμα τών μεθόδων για τήν παρουσίαση τών παγκόσμιων θεμάτων στη σχολική τάξη, προτάθηκαν άρκετές άπόψεις ιδιαίτερα από εκπαιδευτικούς από τή Νορβηγία, Δανία, Βέλγιο, Άγγλία κ.ά. χώρες. Βασική παιδαγωγική άρχή τονίστηκε ότι θά πρέπει νά είναι ή ακόλουθη: ό εκπαιδευτικός νά καθοδηγεί τά παιδιά σέ μία παρουσίαση, άνάλυση και σ'ένα διάλογο για πιθανές λύσεις, χωρίς ό ίδιος νά εκφράζει τίς δικές του άπόψεις και νά επιδιώκει νά παρασύρει τά παιδιά μέ τό μέρος του. Τά παιδιά θά αφήνονται μόνα τους νά καταλήξουν σέ όρισμένες θέσεις, άφοϋ θά τίς έχουν περάσει από τόν προσωπικό κριτικό έλεγχο και άβίαστα θά έχουν πειστεί για τή μία ή τήν άλλη θέση (λύση).

Γενικά τό νέο αυτό μάθημα δέν θά έχει χαρακτήρα πατερναλιστικό, δογματικό ή προσφορᾶς στερεότυπων γνώσεων, άπόψεων και λύσεων. Βασικό γνώρισμα θά είναι ό έλεύθερος διάλογος μέ τήν καθοδήγηση τοϋ εκπαιδευτικοϋ.

Ένας Σουηδός παιδαγωγός παρουσίασε ένα σχέδιο για τή συζήτηση μέσα στην τάξη τοϋ προβλήματος «Πλούσιες και φτωχές χώρες». Πρότεινε: Φανταζόμαστε ή σκηνοθετοϋμε δύο ομάδες μαθητών, πού κάθονται σέ χωριστά τραπέζια και ένας σερβιτόρος προσφέρει στο ένα τραπέζι, τών πλουσίων, συνέχεια τά ωραιότερα γεϋματα· αντίθετα στο άλλο, τών φτωχών, παραθέτει ένα λιτό μόνο γεϋμα, όποτε αρχίζουν οί διαμαρτυρίες και ή συνειδητοποίηση ότι ένῶ έσύ πεινάς, ό άλλος διασκεδάζει μέ όλα τά καλά. Αυτό κατόπι στη συζήτηση τών μαθητών συντελεί νά καταλάβουν τί σημαίνει άνισότητα μεταξύ πλουσίων και φτωχών κρατών και ότι πρέπει νά φροντίσουν για μία λύση.

Μόνο έτσι, εισηγήθηκε, είναι δυνατό νά συνειδητοποιήσει ό καθένας τό δράμα τοϋ Τρίτου Κόσμου και νά παρακινηθεί ή νέα γενιά σ'ένα άγώνα υπέρ της πανανθρώπινης ευημερίας και δικαιοσύνης. Έδῶ λειτουργεί ή δύναμη της έμπειρίας, γιατί συχνά ή θεωρητική ενημέρωση δέ βοηθεί άποτελεσματικά στην κατανόηση ενός προβλήματος.

Ένας άλλος Δανός, καθηγητής της Ίστορίας, μᾶς μίλησε για τήν κρίση τοϋ πετρελαίου, χρησιμοποιώντας τό εξής παράδειγμα: Μέσα στη σχολική τάξη είχαν σχηματιστεί δύο ομάδες μαθητών, όπου ή μία μέ δυτικοευρωπαϊκή φορεσιά ύποκρινόταν τούς Εϋρωπαίους και ή άλλη μέ φορεσιά Άράβων αντιπροσώπευε τούς παραγωγούς τοϋ πετρελαίου. Έτσι συζητοϋσαν τό πρόβλημα τοϋ πολύτιμου προϊόντος, πού σήμερα οί Άραβες τό χρησιμοποιούν και για πολιτικό εκβιασμό πρὸς τίς Δυτικές χώρες.

Μέ αυτό τόν τρόπο διατυπώθηκε ή άποψη ότι μόνο μέ τό διάλογο και τήν κατανόηση τών προβλημάτων και τών δύο πλευρών μπορούν οί μαθητές νά όδηγηθοϋν στόν πανανθρώπινο προβληματισμό και νά κατανοήσουν και έρμηνεύσουν τά διάφορα μικρά ή μεγάλα γεγονότα.

Άξιοσημείωτο είναι τό γεγονός ότι ένας Νορβηγός καθηγητής επέδειξε ένα σχολικό έγχειρίδιο γύρω άπ' αυτό τό μάθημα, όπου σέ μία σελίδα αναφερόταν ή περίπτωση τής Έλλάδος στά χρόνια τής τελευταίας Δικτατορίας, και μέ προσθήκη μιās γελοιογραφίας!

Άπό αυτή τήν προσπάθεια προσδοκείται ή καθιέρωση στά σχολεία και στους μαθητές άνω τών 16 χρονών ενός νέου μαθήματος για τή μύηση στη ζωή του κόσμου και ή συνειδητοποίηση ότι πέρασε πιά ή εποχή, πού ό «κόσμος» ήταν μόνο ή χώρα μας, τό κράτος μας. Σήμερα μέ τήν τεχνολογική πρόοδο και τήν ένταση τών διαφορών μεταξύ τών κρατών, γεννιέται έντονη ή ανάγκη για μία σωστή τοποθέτηση του νέου ανθρώπου μέσα στόν κοινωνικό, πολιτικό και πνευματικό προβληματισμό του σκληρού καιρού μας.

Ειδικά για τήν Έλλάδα παρατηρούμε ότι συστηματική προσπάθεια για τό θέμα τουτο μέσα στό σχολείο δέν γίνεται και μόνο επικαιρικά ή ευκαιριακά οί εκπαιδευτικοί συζητοϋν μέ τά παιδιά τά παγκόσμια προβλήματα είτε στό μάθημα τής Ίστορίας είτε στην έκθεση είτε σ' άλλους θεωρητικούς κλάδους.

Για τήν χώρα μας υπάρχουν άσφαλώς πολλά προβλήματα και βασικά ή διάσωση τής πολιτιστικής μας κληρονομιάς θεωρείται όριακό σημείο, γιατί χωρίς τήν άγρύπνια για τή γλώσσα μας² και τόν λαϊκό πολιτισμό, τήν όρθόδοξη χριστιανική λατρεία και παράδοση και τό μαγευτικό έλληνικό φυσικό περιβάλλον, κινδυνεύουμε νά χάσουμε τήν έθνική μας ταυτότητα και νά υποκύψουμε σέ άλλες ισχυρές πολιτισμικές επιδράσεις.

Έντούτοις θά αντιπαραθέσω τήν άποψη ότι είναι δυνατό νά διαφυλάξουμε τά έθνικά μας χαρακτηριστικά, τό ένδιαφέρον για τά δικά μας προβλήματα και παράλληλα νά γνωρίσουμε τή διεθνή κοινωνία και νά συνεργαζόμαστε μέ ειλικρίνεια μέ τίς άλλες έθνικές κοινότητες. Έτσι, νομίζω, είναι έφικτό για τό έλληνικό σχολείο, και ιδιαίτερα για τό Λύκειο, νά ύπάρχει μία ώρα τήν εβδομάδα ή τό 15θήμερο, όπου τά παιδιά μέ τήν καθοδήγηση ένημερωμένου εκπαιδευτικού νά συζητοϋν και νά αναλύουν τά παγκόσμια προβλήματα σέ σχέση μέ τά έλληνικά, ώστε μέσα από τήν ανάλυση και τόν προβληματισμό οί έφηβοι νά συνειδητοποιοϋν ότι σήμερα ή ανθρώπινη κοινότητα έχει ανάγκη τής συνεργασίας και ότι ή αλληλοεξάρτηση και αλληλοεπίδραση είναι πράγματα αναπόφευκτα για κάθε έθνος και κράτος³.

Τελικό συμπέρασμα άπ' όλα αυτά βγαίνει ότι μπορεί νά συνυπάρξουν ή διατήρηση τής έθνικής ιδιαιτερότητας, αλλά συγχρόνως και ή γνώση, ή κατανόηση, τό ένδιαφέρον για τά κοινά πανανθρώπινα προβλήματα. Σέ τουτο τό στόχο μπορεί νά συμβάλει και τό σχολείο, άνοίγοντας ένα παρά-

θυρο στόν Κόσμο καί δημιουργώντας πνεύμα αδελφοσύνης μεταξύ τῶν
λαῶν τῆς Γῆς.

Σταμπόρη Μαρία τάξη Α4 γυμνασίου τῆς Προτύπου Σχολῆς Ἐναβρύτων
Θέμα: «Σκύλλα καί Χάρυβδη»

Σημειώσεις

1. Τό Συνέδριο γίνηκε τό Καλοκαίρι τοῦ 1979 στήν κωμόπολη LILLEHAMMER τῆς Νορβηγίας μέ τή συνεργασία τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καί τῆς Νορβηγικῆς Κυβερνήσεως καί μέ τήν παρουσία εκπαιδευτικῶν ἀπό τίς περισσότερες χώρες τῆς Εὐρώπης.
2. Ἄς θυμηθοῦμε τόν ἀγῶνα γιά τή νεοελληνική γλώσσα τριῶν μεγάλων ποιητῶν: τοῦ Δ. Σολωμοῦ, Γιώργου Σεφέρη καί Ὀδυσσεά Ἐλύτη.
3. Βασικό βοήθημα γιά τό θέμα εἶναι: EDMUND O'CONNOR: Παγκόσμιες μελέτες μέσα στήν εὐρωπαϊκή σχολική τάξη (WORLD STUDIES IN THE EUROPEAN CLASSROOM), ἔκδοση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Στρασβούργο, 1980.